

En 85-aarigs Betragtninger over Fortidens og Nutidens Landbrug

Landvæsenskommissær Jens Hansen, Nykøbing, der i Morgen fylder 85 Aar.

I Morgen, den 9. September, fylder den fhv. kendte Landmand, nuværende landvæsenskommissær Jens Hansen, Nykøbing, bedst kendt under Navnet Jens Hansen, Nakke, 85 Aar. Trods de mange Aar, Jens Hansen har paa Bagen, er han dog ingen gammel Mand, for saa vidt man med denne Betegnelse tænker paa Affældighed, thi affældig er Jens Hansen saa vist ikke. Med Holdning og Spænstighed er der intet i Vejen, skal han bedømmes herefter, vil han højst blive antaget for 70 Aar. Og paa hans aandelige Vitalitet er der heller ikke noget at udslette. Arbejdstempoet er vel ikke saa hastigt som for 40 Aar siden, men med den pertentlige Nøjagtighed er der ikke sket nogen Forandring. Han varetager endnu sin daglige Plads som Kontormedhjælper i Bondestandens Sparekasse, ligesom hans nøgterne Vurdering er velkendt, naar han er i Funktion som Landvæsenskommissær. Endelig bør det nævnes, at han fremdeles beklæder Stillingen som Formand for et saa omfattende Foretagende som A/S Slagteriernes Tarmsalg, hvis Omsætning beløber sig til adskillige Millioner. Iøvrigt har vi saa tit haft Anledning til at beskrive Jens Hansens Liv og Virke, at vi ikke i Dag skal fordybe os heri. Derimod har vi i Anledning af Fødselsdagen anmodet Jens Hansen om at fremsætte en Udtalelse om hans Syn paa Landbrugsvirksomhedens Forhold i Fortid og Nutid. Og vore Læsere vil af nedenstaaende Artikel, som han har sendt os, erkende, at den ikke er præget af, at dens Forfatter kun mangler 15 Aar i de Hundrede.

Artiklen lyder saaledes:

De har spurgt mig, om jeg i Anledning af min 85-Aars Fødselsdag vil fortælle lidt til Deres Blad om mine Erindringer, særlig indenfor Landbruget, om Forholdene før og nu. Derfor sender jeg Dem dette, der dog særlig omhandler den historiske Side af Landbrugets Udvikling.

Først lidt om

Fæsteforholdene i Odsherred.

Odsherred var Krongods, og her blev Udskiftningen af Gaarde og Huse foretaget efter en bestemt Plan. Udskiftningen begyndte i 1789 og varede Aarhundredet ud. For Rørvig Sogn skete Udskiftningen i 1799, og det var vistnok det sidste Sogn. Rørvig By kunde paa den Tid ikke gaa ind paa Udskiftningen, vistnok, fordi de havde Interesse af Fiskeriet i Fjorden, de udskiftede først i 1854. Men Nakke By udskiftede i første Omgang. Der var ialt 19 Gaarde, der alle laa i Byen. De 14 blev udskiftede d. v. s. fik en samlet Lod, kortere eller længere fra Byen, hvorpaa de byggede nye Gaarde. Hidtil var Byens Jordtilligender delt i fire Vange, hvoraf hver Gaard havde sin lille Lod, desuden havde de Tørvelodder, Englodder og Lynglodder paa helt andre Steder. Nu fik de en samlet Hovedlod, men desuden baade Tørve-, Eng- og Lynglodder paa andre Steder. Et betydeligt Fremskridt var det, at de alle kom til at bo paa deres Hovedlod.

Som Hjælp til denne Udskiftning gav Kronen til Stuehuset Fyrrebjælker, der indkøbtes fra Norge, samt Egetræsstolper til alle Bygningerne. Gaardene kom til at bestaa af fire sammenbyggede Længer med Gaardsplads i Midten. Hovedlodden fik tillagt et Areal af fra 40-60 Tdr. Land, alt efter Jordens Bonitet. Alle Længerne var klinet op i Ler og i Stuehuset var Lergulv. Samtidig blev der ved hver Gaardlod udlagt en Huslod paa 3—5 Tdr. Ld., og der blev bygget et Hus paa hvert Huslod, men man ser i Arkiverne intet om, at Kronen gav Tilskud til Opførelsen af disse Huse. Det maa erindres, at det fremdeles var Fæste og først i 1854 blev afløst af Selveje.

Da Gaardene blev Ejendom.

Disse Nybyggere, der fik med ny og raa Jord at gøre, fik nok at tage Vare paa. De længst bortliggende Arealer havde sikkert aldrig faaet Gødning, og der var Mængder af store

Nykøbing 1936 – fra Holbæk Amts Venstreblad

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Sten og Kratskov at rydde. Jordene skulde indhegnes med Stengærder, og hertil gav Kronen et lille Tilskud. Desuden blev der gravet nogle Grøfter til Afledning af Overfladevandet, men derudover intet.

I 1854 kom Ejendomsretten, og Gaardene, der alle havde samme Hartkorn, nemlig 3 Tdr. 6 Skp. 3 Fjerdk. $1\frac{3}{4}$ Album, blev overdraget de nye Ejere for en Købesum af 1939 Rigsdaler 81 Skilling, for hvilket Beløb der blev udstedt Panteobligationer til Kronen. To af Gaardene kom ikke ind under disse Forhold, eftersom de var solgt, den ene som Arvefæste til Roskilde Kloster, den anden til Nykøbing Kirke. En af de udskiftede Gaarde fik min Fader, dens Areal af Hovedlod og Englod var ialt 85 Td. og 2 Skp. Land. Denne Gaard blev jeg Ejer af i 1878.

I de første 20 Aar efter, at Gaardene var overtaget til Eje, gik det kun smaat fremad og der begyndte jeg, der er født i 1851, at tage Del i Arbejdet. Pengene rullede langsomt, men man arbejdede godt, dels med Mergling og Uddræning af Moser samt Jordpaafyldning. Indtægterne var smaa og kom nærmest gennem Salg af Kom. Fra Opdræt af baade Heste og Kvæg kom dog ogsaa nogen Indtægt. Derimod var Indtægten af Smør yderst ringe. Kun om Sommeren kunde der af og til sælges nogle Pund. Køernes Vinterfoder var kun Hø og Halm, aldrig Kraftfoder. Af Svin fededes der ikke stort ud over, hvad der var Brug for i Husholdningen.

Efter 1870 indtraadte

En Vending i hele Driftsmaaden

Man begyndte at kraftfodre Køerne, Smørprisen steg, man indrettede Mælkekældre med Vand og Ismejeri, sendte Smør i Ottinger og Dritler til København. Den større Mælkeproduktion medførte, at der blev mere Skummetmælk til Kalvene og Grisene, Slagtekvæget steg i Pris, og der blev fart over hele Bedriften. Jordens Ydeevne steg paa Grund af den kraftigere Staldgødning, ligesom man ogsaa begyndte at bruge Kunstgødning.

Landbruget i Øjeblikket.

Om Tiderne videre frem vil jeg ikke tegne noget Billede, thi dette kender vi alle. Men hvordan ligger Landbruget i Øjeblikket? Som Helhed betragtet arbejder Landbruget med

Underskud, hvilket fra alle Sider erkendes. Fra Rigsdagen er der givet Hjælpelove, men disse hjælper ikke helt. Der er Forskel paa, hvor Krisen trykker mest, og det er særlig de store Landbrug, der føler den. Efter min Opfattelse er Landbrug fra 8 til godt 30 Tdr. Land dem, der klarer sig bedst. Der vil Ejeren og hans Hustru, med lidt fremmed Medhjælp kunne udføre Arbejdet, men Arbejdsdagen bliver noget ud over de 8 Timer, især for Mand og Hustru.

Jeg mener derfor, at Udstykningen bør fremmes, og det af flere Grunde. Men det bør iagttages, at Byggeudgifterne indskrænkes, og at Besidderen bliver sat under Vilkaar, som kan magtes. Kunde vi faa en rimelig Udstykningslov, vilde denne forhaabentlig holde manganen en Ung fra at indvandre til Byerne. Landbruget er et fornøjeligt Erhverv. Dette at have sin egen Bedrift, som man i alle Enkeltheder kan følge, virker udviklende for den, der har med den at gøre, langt mere udviklende end at staa som Arbejder paa en Fabrik. Hellere bør der ofres Penge paa Udstykningen end paa Arbejdsløsheden.

Ser man paa Forholdene, som de er nu med de store Beskæftigelser paa Ejendommene, vil mange spørge, hvorledes dette er gaaet til? Men Sammenhængen er let at finde. Tænk paa de fire smaa sammenbyggede Længer med lerklinede Vægge og med et Inventar bestaaende af nogle faa Stykker Haandværktøj, deriblandt ogsaa et Plejstøj og sammenlign det med Nutidens Gaarde med de rummelige Bygninger med Redskaber og Maskiner, der har kostet Tusinder af Kroner, med store Besætninger af Heste, Kvæg og Svin af udmærket Kvalitet og endelig - hvad der det væsentligste - de Værdier, der gennem rationel Kultivering er nedlagt i den danske Muldjord, saa dens Ydeevne sammenlignet med for 60 Aar siden er tredoblet. Hele Produktionsapparatet er i Orden, lad mig i denne Forbindelse ogsaa nævne vore Slagterier og Mejerier, de hører ogsaa med herunder.

Der hænger mørke Skyer over vort bærende Erhverv. Maatte der snart komme en Lysning, der samfundsmæssig set vilde blive til Gavn for alle.

Nykøbing Sj., den 3. Septbr. 1936.

Jens Hansen, tidligere Nakke.